

Όταν ο ΙΡΑ συνάντησε την ΕΟΚΑ

Κύπριοι και Ιρλανδοί πολιτικοί κατάδικοι στις φυλακές της Αγγλίας 1956-59

Είναι, πέρα από κάθε αμφιβολία γεγονός, ότι ο Αγώνας της ΕΟΚΑ όχι μόνον δεν εκάμφθη, αλλά φούντωνε με την πάροδο του χρόνου και τα θύματα των αποικιοκρατών συνέχιζαν να αυξάνονται. Οι Άγγλοι δεν έκαναν καμιά προσπάθεια να λύσουν το θέμα, αλλά προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να καταβάλουν τον απελευθερωτικό αγώνα, χωρίς αποτέλεσμα. Οι νέοι που ήθελαν να αγωνιστούν, πύκνωναν συνεχώς τις τάξεις της ΕΟΚΑ, ενώ ακόμη και οι μαθητές του δημοτικού σχολείου συμμετείχαν στις διαδηλώσεις στη ρίψη φυλλαδίων και έκαναν ό,τι άλλο μπορούσαν.

Οι αποικιοκράτες άνοιγαν νέα κρατητήρια όπου έκλειναν τους αγωνιστές χωρίς δίκη. Ο κατάλογος των αγωνιστών της ΕΟΚΑ που καταδικάζονταν σε μακρόχρονη φυλάκιση, μεγάλωνε συνεχώς. Φούντωνε ο Αγώνας στα βουνά, στις πόλεις και στα χωριά της Κύπρου. Μαζί του φούντωνε και η αντίσταση των κρατούμενων και φυλακισμένων αγωνιστών ενάντια στην καταπίεση και τιμωρητική τακτική των Άγγλων αποικιοκρατών. Οι αποδράσεις από τα κρατητήρια αλλά και από τις φυλακές αυξάνονταν σε βαθμό που

* ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΕΤΡΑΔΙΩΝ

Ο Βίας Λειβαδάς είναι οικονομολόγος-συγγραφέας, πρόεδρος του Συνδέσμου Πολιτικών Καταδίκων ΕΟΚΑ.

ανησύχησαν το Βρετανικό Υπουργείο Αποικιών και σκέφτηκε να πάρει άλλα μέτρα πρόληψής τους.

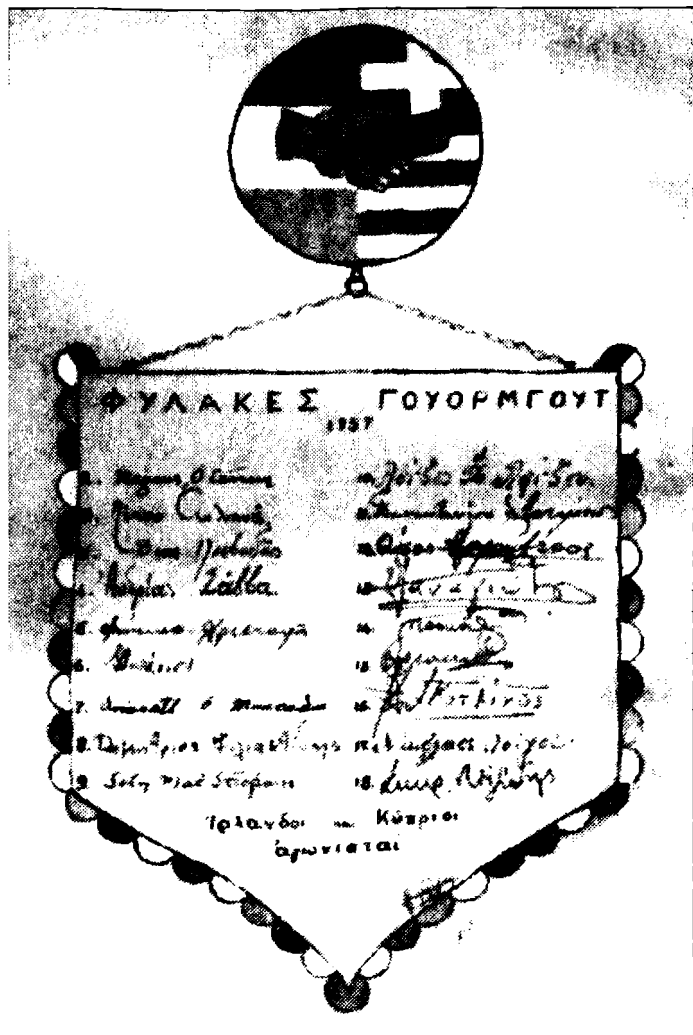
Ο διευθυντής των Κεντρικών Φυλακών Άιρονς, πρώην στρατιωτικός, δεν προλάβαινε να επιβάλλει βαριές τιμωρίες με το παραμικρό. Αντί όμως να κάμψει την αντίσταση των φυλακισμένων αγωνιστών, την άναβε ακόμα πιο πολύ. Αυτό ανησύχησε πολύ τις Αρχές των φυλακών. Έπρεπε να εκφοβίζουν τους καταδίκους για να κατασιγάσουν την αυξανόμενη αντίστασή τους, αλλά και να εμποδίσουν τυχόν σχέδια απόδρασής τους.

Η αναστάτωση που προκλήθηκε μέσα στις φυλακές με τις διαμαρτυρίες των καταδίκων από τις προηγούμενες εκτελέσεις αγωνιστών, τα αγωνιστικά τραγούδια και άλλα προκάλεσαν την μήνη των Αρχών των φυλακών και του κυβερνήτη, που αποφάσισαν να πάρουν μέτρα εκφοβισμού των καταδικωμένων. Το απόγευμα της 27ης Αυγούστου 1956 μετά το τέλος της αναγκαστικής δουλειάς-ραφείο, παπουτσιδικο, μαγειρείο κ.ά.— οι δεσμοφύλακες φώναξαν έξι ονόματα και τους ζήτησαν να πάρουν τα πράγματά τους και να παρουσιασθούν στην έξοδο του συγκροτήματος των κελλιών που έμεναν. Στις έντονες διαμαρτυρίες των άλλων κατάδικων αγωνιστών, αναγκάστηκαν να απαντήσουν ότι θα μεταφερθούν στις αγγλικές φυλακές για λόγους ασφαλείας. Μεταφέρθηκαν στις φυλακές Wormwood Scrubs του Λονδίνου.

Τους έξι πρώτους αγωνιστές ακολούθησαν στις 6 Φεβρουαρίου 1956 άλλοι εννέα, μεταξύ των οποίων και ο γράφων το παρόν, στις 13 Σεπτεμβρίου άλλοι δύο, στις 13 Νοεμβρίου ακόμη τρεις. Στις 14 Δεκεμβρίου μας διαχώρισαν σε δυο ομάδες και η μια πήγε στις φυλακές Maidstone του Kent και η άλλη στις φυλακές Wakefield. Στις 16 Ιουνίου 1958 μεταφέρθηκε ένας στις «αναρρωτικές» πολύ σκληρές φυλακές Parkhurst, Island of White που μετά από απεργία πείνας τον μετέφεραν στο Maidstone. Στις 31 Ιουλίου 1958 μετέφεραν πέντε στις φυλακές Perth, Σκωτίας και στις 10 Νοεμβρίου πέντε στις ίδιες φυλακές. Συνολικά 31 αγωνιστές της ΕΟΚΑ.

Από τη πρώτη μέρα της άφιξης των Κυπρίων αγωνιστών στις φυλακές Wormwood Scrubs, συναντήθηκαν με τρεις Ιρλανδούς αγωνιστές του Ιρλανδικού Δημοκρατικού Στρατού (IRA), με τους οποίους οι Κύπριοι δημιούργησαν από την πρώτη στιγμή αδελφικές και συναγωνιστικές σχέσεις. Σ' όλο το διάστημα της κράτησής τους, οι δύο ομάδες ή καλύτερα η «ομάδα των επαναστατών», όπως την αποκαλούσαν, συνεργάζονταν στενά και συμμετείχαν στα προβλήματα, τις αγωνίες και τα κοινά οράματά τους για την απελευθέρωση της πατρίδας τους. Ήταν αποφασισμένοι να αποδράσουν και να εργασθούν μαζί στα βουνά της Ιρλανδίας. Να ενώσουν τους αγώνες τους σε κοινό μέτωπο εναντίον των Άγγλων αποικιοκρατών. Ο πατριωτισμός τους ξέφευγε από τα σύνορα της πατρίδας και γινόταν πανανθρώπινος αγώνας ελευθερίας.

Εμπνεόμενοι από τα ιδανικά της ελευθερίας, ήταν αποφασισμένοι να ανα-

- ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ 1956
1. Δημήτριος Φυλιαβίδης
 2. Seay και Στόρμαν
 3. Γεώργιος Λκοτίνος
 4. Γεώργιος Ίωάννου
 5. Κυριάκος Ρόις
 6. Σορμαλλ ο Μανσάδα
 7. Ηοίδο Α Ηοίδου
 8. Μαίρη Ο Σαναν
 9. Γέορσε Ευφραντό
- Νοέμβριος 1956

Αναμνηστικές κοινές κάρτες αγωνιστών της ΕΟΚΑ και του ΙΡΑ στις φυλακές του Wormwood Scrubs. Αριστερά, κάρτα του 1957 με φόντο τις σημαίες της Ιρλανδίας και της Ελλάδας και με τις υπογραφές 3 Ιρλανδών και 15 Κυπρίων αγωνιστών. Δεξιά, χριστουγεννιάτικη κάρτα του 1956, με τις υπογραφές 6 Κυπρίων και 3 Ιρλανδών αγωνιστών.

λάβουν τον κίνδυνο του αγώνα αυτού, διακινδυνεύοντας ακόμη και την ίδια τους τη ζωή. Με την απόδρασή τους, δεν στόχευαν στην απαλλαγή τους από την κράτηση. Τελικός στόχος ήταν να γυρίσουν ξανά στα βουνά της πατρίδας τους και να συνεχίσουν τον αγώνα που διακόπηκε με τη σύλληψή τους, ακόμη πιο έντονα.

Κύπριοι και Ιρλανδοί εκρατούντο μαζί με τους καταδίκους κοινού ποινικού δικαίου, εγκληματίες κάθε είδους. Ο μεγάλος διάδρομος του ισογείου μεταξύ των δύο σειρών κελιών, χρησίμευε ως τραπεζαρία. Στη μια άκρη βρίσκονταν τα τραπέζια των Ιρλανδών και των Κυπρίων, υπό ειδική παρακολούθηση. Επηρεαζόμενοι από τις φήμες της βρετανικής προπαγάνδας για τους Κύπριους αγωνιστές, οι δεσμοφύλακες οργάνωσαν τους καταδίκους να τους λυντσάρουν, πράγμα που απέτυχε λόγω της θαρραλέας στάσης των Κυπρίων και Ιρλανδών αγωνιστών.

Η επίδραση των Κυπρίων στους άλλους φυλακισμένους υπήρξε μεγάλη. Ενώ στην αρχή εξέφραζαν μίσος και εκδικητικότητα, σταδιακά με την άψογη συμπεριφορά των Κυπρίων και Ιρλανδών και την αξιοπρέπεια που έδειχναν, τους έκανε να αρχίσουν να αλλάζουν τη δική τους συμπεριφορά απέναντί τους. Μερικοί άρχισαν να τους προσεγγίζουν και να συζητούν μαζί τους για τους λόγους που ώθησαν σ' αυτό τον αγώνα, ενώ κατά την άποψή τους έπρεπε να είναι ευγνώμονες για τα καλά που τους πρόσφερε η Αγγλία. Με τη συζήτηση αναγνώρισαν ότι ο αγώνας τους ήταν δίκαιος και έγιναν πολύ φιλικοί μαζί τους, τόσο που να υποστηρίζουν ότι άδικα βρισκόνταν στις φυλακές αφού αγωνίζονταν για την πατρίδα τους.

Οι Ιρλανδοί μαθαίνουν τα νέα Ελληνικά, αλλά και τις μεθόδους αγώνα της ΕΟΚΑ

Γράφει ο Sean McStiopfain, ηγετικό στέλεχος του IPA, στο βιβλίο του *Memoirs of a revolutionary*, σελίδα 78 «Όσο η φιλία μας με τους Κυπρίους ρίζωνε, ο Manus (όπως τον φώναζαν) και εγώ αποφασίσαμε να μάθουμε Ελληνικά. Είχαμε την εντύπωση ότι ήταν πολύ δύσκολη γλώσσα. Ο Πέτρος (Κύπριος αγωνιστής) που ήταν φοιτητής της φιλολογίας, συμφώνησε να μας διδάξει μαθήματα, και μας ικανοποίησε ότι πολύ γρήγορα μάθαμε αρκετά Ελληνικά, εύκολα. Βέβαια είχαμε το πλεονέκτημα ότι ήμασταν με ανθρώπους που μιλούσαν την μητρική τους γλώσσα και όταν ζητούσαμε μια λέξη ή την σωστή προφορά δεν είχαμε παρά να ρωτήσουμε. Διατηρήσαμε αυτά τα μαθήματα για τα επόμενα δυο χρόνια, μέχρι που ο Manus και εγώ μιλούσαμε μισά Ελληνικά και μισά Ιρλανδικά».

Οι αγωνιστές αντάλασσαν μεταξύ τους τις εμπειρίες τους από τους αγώνες της οργάνωσής τους. Οι Ιρλανδοί άκουαν με μεγάλη προσοχή τον τρόπο δράσης της ΕΟΚΑ και των μεθόδων που χρησιμοποιούσε κατά τις ενέδρες, τις ανατινάξεις, τις εκτελέσεις και άλλα. Μεγάλη προσοχή έδωσαν στον τρόπο επικοινωνίας, μεταφοράς και απόκρυψης καταζητουμένων, στα μέτρα διαφυγής μετά από την ενέδρα, στην οργάνωση των ομάδων στις πόλεις και στα βουνά. Ζητούσαν περισσότερες πληροφορίες και φαινόταν ότι προβληματίζονταν με τις μεθόδους των Κυπρίων που τις έβρισκαν πιο αποτελεσματικές από εκείνες που οι ίδιοι χρησιμοποιούσαν. Γι αυτό παρακολουθούσαν με προσοχή αυτά που τους έλεγαν οι Κύπριοι αγωνιστές. Όταν αργότερα αναλογιζόμασταν εκείνες τις μέρες, ούτε που μπορούσαμε να φαντασθούμε ότι ο Sean θα γινόταν ο ηγέτης του IPA και θα χρησιμοποιούσε αυτά που μάθαινε από την ΕΟΚΑ.

Καταγγελίες των βασανιστηρίων

Μερικούς μήνες μετά την άφιξή των Κυπρίων στις φυλακές Wormwood Scrubs, η Κυπριακή Εθναρχία, που εκπροσωπούσε τον ηγέτη της Κύπρου Αρχιεπίσκοπο Μακάριο που ήταν μαζί θρησκευτικός και εθνικός ηγέτης, ήλθε σε επαφή με την ομάδα του εργατικού κόμματος του Anurine Bevan στους οποίους κατάγγειλαν τα βασανιστήρια που γίνονταν στην Κύπρο εναντίον αυτών που συλλαμβάνονταν. Η ομάδα έδειξε ενδιαφέρον για το θέμα και δέχτηκε να έλθει στις φυλακές να επισκεφθεί τους καταδίκους και να ακούσει για τα βασανιστήρια, γύρω στον Οκτώβρη του 1957. Έφεραν μαζί τους και γιατρούς να τους εξετάσουν για να διαπιστώσουν ότι πράγματι έφεραν τα σημάδια των βασανιστηρίων.

Τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξαν οι βουλευτές και οι γιατροί που εξέτασαν αυτούς που βασανίστηκαν, ήταν καταπέλτης. Αυτά παρουσιάστηκαν στο Βρετανικό Κοινοβούλιο και συζητήθηκαν σε τέσσερις συνεδριάσεις του. Απασχόλησαν τις εφημερίδες και τα άλλα μέσα επικοινωνίας, χωρίς βέβαια να καταλήξουν σε κάποιο θετικό αποτέλεσμα, έστω και σε κάποια υπόνοια ότι έγιναν βασανιστήρια.

Οι «έντιμοι» Άγγλοι δικαστές ποτέ δεν διαπίστωναν καμία κακομεταχείριση κρατουμένων. Υποστήριζαν ότι η συμπεριφορά της αστυνομίας και των ανακριτών υπήρξε πάντοτε άψογη και άξια συγχαρητηρίων. Η “δικαιοσύνη” είχε μετατραπεί σε μέσο κάλυψης όλων των εγκληματιών, διεστραμμένων βασανιστών, που συνέχιζαν τα βασανιστήρια υπό την κάλυψη της. Οι Άγγλοι ουδέποτε παραδέχτηκαν ότι έκαναν βασανιστήρια στους κρατουμένους. Όμως, αρκετοί συλληφθένες πέθαναν από τα βασανιστήρια κατά τις ανακρίσεις, αλλά οι Άγγλοι απέδιδαν τον θάνατό τους σε διάφορους, άσχετους με την πραγματικότητα, λόγους

Οι Άγγλοι είχαν φέρει γνωστούς βασανιστές από άλλες αποικίες, έμπειρους στα βασανιστήρια που εφάρμοζαν στην Κένυα και αλλού. Μερικές από τις μεθόδους που χρησιμοποιούσαν ήσαν: το άγριο ξυλοκόπημα κατά τη σύλληψη και στον τόπο των βασανιστηρίων με βάρδιες, γιατί κουράζονταν οι βασανιστές και έπρεπε να αλλάζουγ, ώστε να μπορούν να βασανίσουν πάνω σε συνεχή βάση χωρίς να τους αφήνουν χρόνο για ύπνο. Η φάλαγγα, ο πνιγμός, οι ενέσεις αληθείας, η πείνα, η σταγόνα, η σιδηρά στεφάνη που έσφιγγε με κλειδί το κεφάλι συνεχώς περισσότερο μέχρι που συχνά οδηγούσε στον θάνατο, το κάψιμο με αναμμένο τσιγάρο και ό,τι άλλο μπορεί να εφεύρει η διεστραμμένη φαντασία των επαγγελματιών βασανιστών.

Η θυσία του Νικόλα Ιωάννου

Από την πρώτη κιόλας μέρα που Κύπριοι και Ιρλανδοί αγωνιστές συναντήθηκαν στις φυλακές Wormwood Scrubs του Λονδίνου, άρχισαν τις σκέψεις για απόδραση. Η φρούρησή τους ήταν πολύ αυστηρή και βρίσκονταν και οι δύο κάτω από ειδική επίβλεψη, που σήμαινε αυστηρά μέτρα ασφαλείας στη δουλειά, στις μετακινήσεις, στις επισκέψεις, λογοκρισία στην αλληλογραφία, εισερχόμενη και εξερχόμενη.

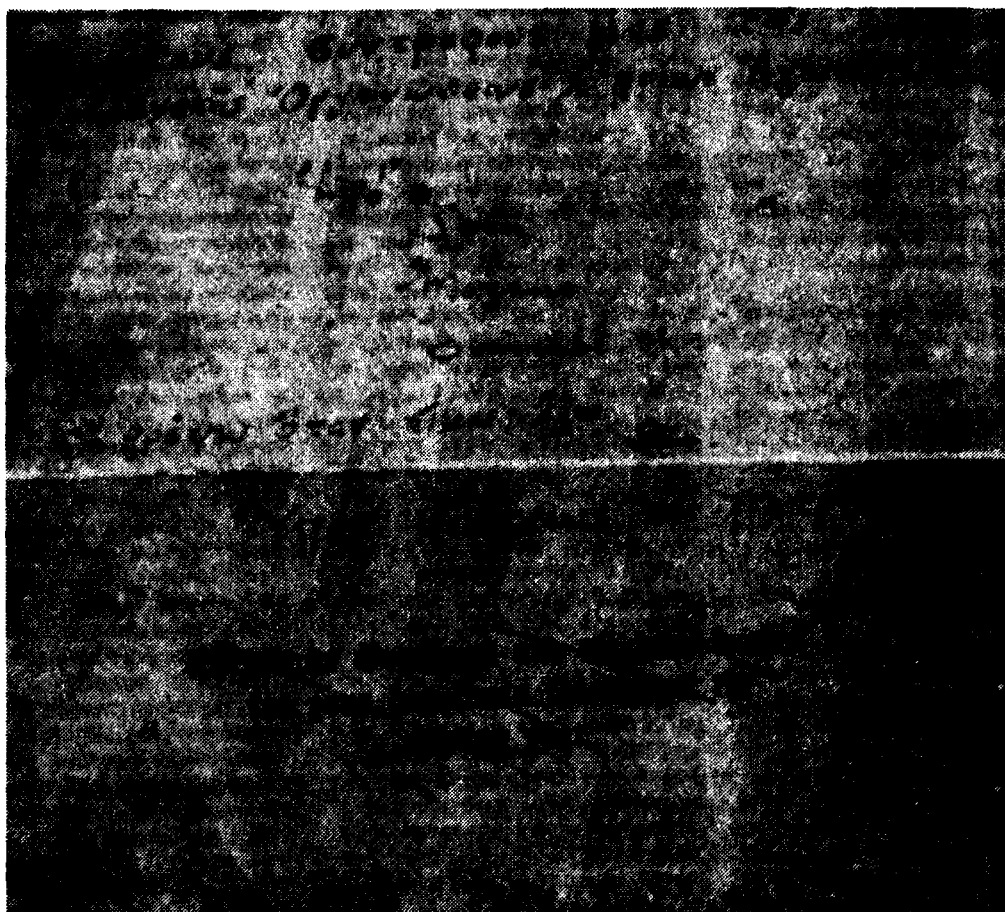
Παρά τα μέτρα αυτά, οι αγωνιστές συνέχισαν να κάνουν σχέδια, προσπαθώντας να βρουν το αδύνατο σημείο των φυλακών και της φρούρησής του. Προσπαθούσαν ακόμη να βρουν συμμάχους που να τους βοηθήσουν, με φυσικούς συμμάχους τους Ιρλανδούς με τον IPA και τους Κυπρίους που κατοικούσαν στην Αγγλία. Από αυτούς, πιο κοντά ήταν οι άνθρωποι της Εθναρχίας Κύπρου και οι φοιτητές που διατηρούσαν επαφές με τους καταδίκους.

Με την πρώτη ευκαιρία επικοινωνήσαν με τον IPA, που προθυμοποιήθηκε να βοηθήσει. Από την πλευρά των Κυπρίων ο IPA συνεργάστηκε με τα γραφεία της Κυπριακής Εθναρχίας, και φοιτητές μεταξύ των οποίων και ο Νικόλας Ιωάννου. Ο τελευταίος, είχε αδελφό στις φυλακές του Wakefield και ανέλαβε τον πιο δύσκολο και επικίνδυνο ρόλο, εκείνον της επικοινωνίας με τον IPA.

Η πρώτη συνάντηση του Ν. Ιωάννου με τον IPA περιγράφεται στο βιβλίο του Ιρλανδού συγγραφέα J. Bowyer Bell, *Secret Army*, σελίδα 330:

«Η ΕΟΚΑ αποφασισμένη να επιδιώξει την Ένωση με την Ελλάδα προέβαινε σε σποραδικές επιθέσεις εναντίον των Άγγλων από τον Απρίλη του 1955. Μήνυμα έφθασε από τις φυλακές Wormwood Scrubs από τους Κυπρίους, ότι η επαφή με τον IPA θα ήταν προς αμοιβαίο όφελος. Οι άνθρωποι της ΕΟΚΑ στο Λονδίνο ζήτησαν από το Δουβλίνο να στείλουν αντιπρόσωπό τους. Ο Tony Meade από το αρχηγείο στο Δουβλίνο στάλθηκε στο Λονδίνο. Όπως συνηθίζεται σε τέτοιες διεθνείς επαφές, ο Meade συνάντησε τον άνθρωπό του να κάθεται σε συγκεκριμένο κυπριακό εστιατόριο, σε συγκεκριμένο τραπέζι, να καπνίζει πούρο και να διαβάζει την προσυμφωνηθείσα εφημερίδα. Η επαφή του ήταν ο Νίκος Ιωάννου του οποίου ο αδελφός Γιώργος ήταν φυλακισμένος στο Wormwood Scrubs».

Ο Νικόλας Ιωάννου συνέχισε να ενεργεί για την απόδραση από τις φυλακές, κυρίως του Wakefield, στις οποίες η ομάδα των Ιρλανδών και Κυπρίων καταδίκων βρισκόταν σε επαφή με τον IPA. Συντόνιζε τις προσπάθειες και οργάνωνε την απόδραση και την διαφυγή. Πήγε για δεύτερη φορά στην Ιρλανδία, αφού έφθασε με μοτοποδήλατο στο λιμάνι του Λίβερπουλ. Εκεί κατέστρωσαν το τελικό σχέδιο και ο Νικόλας γύρισε πίσω. Πήρε το μοτοποδήλατο για να επιστρέψει στο Λονδίνο, αλλά στο δρόμο ένα φορτηγό

Χαρακτηριστική κάρτα με ευχές στα Ελληνικά, που έστειλε εκ μέρους των αγωνιστών του ΙΡΑ, ο Manus Canning, στους φυλακισμένους συντρόφους τους της ΕΟΚΑ.

του ανέκοψε το δρόμο, τον χτύπησε και τον σκότωσε. Ήταν η 17η Ιουλίου 1958.

Ο Νικόλας ήταν φοιτητής σε Πολυτεχνείο του Λονδίνου και μέλος της φοιτητικής οργάνωσης των Κυπρίων, με ενεργό ανάμειξη στο εθνικό θέμα. Ο θάνατος του Νικόλα δεν ήταν ατύχημα αλλά δολοφονία. Ο οδηγός του φορτηγού ήταν δεσμοφύλακας στις φυλακές Wakefield. Τα έγγραφα που μετέφερε μαζί του εξαφανίστηκαν, και όλα οδηγούν στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για δολοφονία από την Intelligence Service.

Η μητέρα τους ήταν τότε στο Λονδίνο και όταν της ανήγγειλαν ότι ο Νικόλας είχε ένα ατύχημα, κατάλαβε και με όλη τη ψυχραιμία είπε «Είμαι περήφανη», ενώ ένα δάκρυ κυλούσε από τα μάτια της. Οι Άγγλοι δεν επέτρεψαν στον Γιώργο να παραστεί στην κηδεία του αδελφού του.

Ο Νικόλας Ιωάννου τάφηκε στο Λονδίνο. Μετά τη λήξη του αγώνα, τα οστά του μεταφέρθηκαν στην Κύπρο και τάφηκαν με τιμές ήρωα του αγωνιστή της ΕΟΚΑ. Ένας απλός και απέριττος τάφος με τη χαλκογραφία του Νικόλα, βρίσκεται στο κοιμητήριο στο προάστιο της Λευκωσίας, Καϊμακλί, όπου διέμενε τότε η οικογένεια.

Στόχος ο κοινός αγώνας μετά την απόδραση

Οι προσπάθειες όμως για την απόδραση συνεχίστηκαν στις φυλακές Wakefield. Στόχο τους μετά από μια επιτυχημένη απόδραση, ήταν όλοι να μεταφέρονταν στην Ιρλανδία, στα βουνά όπου δρούσε το αντάρτικο του IRA. Ιρλανδοί και Κύπριοι θα εξακολουθούσαν να αγωνίζονται μαζί στην Ιρλανδία ενάντια στην αγγλική αποικιοκρατία, που ήταν ο κοινός εχθρός.

Οι Ιρλανδοί θα εκτελούσαν τους προδότες που οι Άγγλοι μετέφεραν από την Κύπρο για προστασία και αναμενόταν ότι η προσοχή των Άγγλων θα επικεντρωνόταν στους δραπετές που εύλογα θα υπέθεταν ότι βρίσκονταν πίσω από τις εκτελέσεις.

Μετά από κάποιο διάστημα αγώνα στην Ιρλανδία, θα εξευρίσκοντο τρόποι μεταφοράς των Κυπρίων αγωνιστών στην Κύπρο, όπου θα συνέχιζαν τον αγώνα ενάντια στην αποικιοκρατία, στις τάξεις της ΕΟΚΑ.

Τα αναμενόμενα οφέλη από αυτή τη συνεργασία, ήταν ότι με τις εκτελέσεις των προδοτών θα αναστατωνόταν ολόκληρη η Αγγλία και ο αγώνας της ΕΟΚΑ και του IRA θα γινόταν πιο πολύ γνωστός διεθνώς. Η διεθνοποίηση του αγώνα θα εξευτέλιζε τη Βρετανική Αυτοκρατορία από μια δράκα αποφασισμένων αγωνιστών και οι διεθνείς διαστάσεις θα γίνονταν πιο ευνοϊκές για τον αγώνα των Κυπρίων. Από την άλλη, ο αγώνας των Κυπρίων μαζί με τον IRA θα συνέβαλλε θετικά στην αναπτέρωση της αγωνιστικής διάθεσης των Ιρλανδών, και θα τον έκανε πιο έντονο.

Αυτή η συνεργασία των αγωνιστών της ΕΟΚΑ και του IRA, είχε ένα ευρύτερο εθνικό και κοινωνικό περιεχόμενο. Μια σε βάθος ανάλυση της σκέψης των ανθρώπων που πίστευαν στα μεγάλα Ιδανικά, καταδεικνύει μια άλλη πολύ ουσιαστική πτυχή, ριζωμένη βαθιά στις σκέψεις και στα οράματα των αγωνιστών της ελευθερίας.

Η έννοια της ελευθερίας δεν ήταν γι' αυτούς μια στενή αντίληψη που άρχιζε και τέλειωνε μέσα στη δική τους και μόνο πατρίδα. Δεν ήταν απλός εθνικισμός, αλλά μια έμμονη προσκόλληση στα ιδανικά της πανανθρώπινης ελευθερίας σε όλες τις υπόδουλες τότε χώρες που στέναζαν κάτω από την ξένη αποικιοκρατία ή ακόμη και κάτω από τις εσωτερικές δικτατορίες που στερούσαν τις ελευθερίες στους λαούς των χωρών αυτών. Ο δικός τους αγώνας επηρέαζε πολλά απελευθερωτικά κινήματα, γιατί πολεμούσαν την πανίσχυρη τότε Αυτοκρατορία.

Σαν προέκταση και ευρύτερο στόχο του εθνικο-απελευθερωτικού αγώνα έβλεπαν την κοινωνική δικαιοσύνη ως απαραίτητο συμπλήρωμα της εθνικής απελευθέρωσης. Η ιδεολογία, η αγάπη για τους συνανθρώπους τους και η επέκταση αυτών των ιδεών στους λαούς της γης, ήταν το σταθερό υπόβαθρο που τους καθοδηγούσε σε έναν αγώνα με ευρύτατο νόημα. Είχαν την

πεποίθηση πως γι' αυτούς, ο αγώνας δεν τέλειωνε με το στρατιωτικό σκέλος. Από κει και πέρα άρχιζε άλλος αγώνας, εξίσου σκληρός για τη δικαίωση των αγώνων για όλο το λαό. Για την υποστήριξη των αγώνων των άλλων λαών για ελευθερία και δικαιοσύνη.

Ο αγώνας των Κυπρίων και των Ιρλανδών ήταν αντιαποικιακός. Ο αγώνας των Ιρλανδών του 1917-21 με τον οποίο απέκτησαν την κολοβή ανεξαρτησία των 26 επαρχιών της χώρας, ενώ οι έξι παρέμειναν βρετανικό έδαφος, ήταν αγώνας απελευθέρωσης της κατακτημένης από τους Άγγλους πατρίδας τους.

Οι Κύπριοι αγωνίζονταν να απελευθερώσουν την πατρίδα τους από την αποικιοκρατική δύναμη που εξαγόρασε την πατρίδα τους από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και την μετέτρεψε σε αποικία. Δηλώνοντας μάλιστα ότι «ουδέποτε» θα αποκτήσει την ανεξαρτησία της.

Συνέχιση των προσπαθειών για απόδραση

Παρ' όλες τις αντιξοότητες που παρουσιάστηκαν, οι προσπάθειες για απόδραση συνεχίστηκαν. Η απώλεια του Νικόλα υπήρξε πολύ αρνητική εξέλιξη. Ιρλανδοί και Κύπριοι έδεσαν τις τύχες τους και εργάστηκαν συστηματικά για να επιτύχουν την απόδρασή τους από τις ξένες φυλακές «υψίστης ασφαλείας» όπως χαρακτηρίζονταν. Μαζί Κύπριοι και Ιρλανδοί, που τώρα με την συνένωση με τους αγωνιστές που θαύμαζαν, πήραν περισσότερο θάρρος και πίστη στην επιτυχία, επικέντρωσαν τις δυνάμεις τους στην κοινή προσπάθεια.

Γράφει ο Bowyer Bell στο βιβλίο του *Secret Army*, σελίδα 317:

«Έφοσον αργούσαν να έλθουν χρήματα από την οργάνωσή του στην Αμερική, εξασφάλισε ένα δάνειο από ένα μέλος της και προχώρησε. (Σημείωση συγγραφέα: Πρόκειται για την Κυπρία, Κατίνα Γιαμάκη, ξαδέλφη του Ν. Σαμψών, ενός από τους καταδίκους στις φυλακές Wakefield. Αυτό το μάθαμε 49 χρόνια μετά, κατά την παρουσίαση του βιβλίου του Βία Λειβαδά *Κύπριοι και Ιρλανδοί Πολιτικοί Κατάδικοι στις φυλακές Αγγλίας*). Ο Pat Donovan μπήκε στις φυλακές Wakefield, χωρίς οι Άγγλοι να γνωρίζουν πως ο νέος φυλακισμένος ήταν οτιδήποτε άλλο από έναν συνήθη παραβάτη του ποινικού δικαίου. Σ' αυτό το σημείο ο Christle ήλθε σε επαφή με την παράνομη οργάνωση των Κυπρίων της ΕΟΚΑ στο Λονδίνο. Οι Κύπριοι ανυπομονούσαν για την απόδραση. Τέλος, μετά από έξι μήνες εργασίας, τον Φεβράρη του 1959 και με κόστος 500 λίρες, ο Murphy ήταν ο μόνος που δραπέτευσε».

Οι Κύπριοι και Ιρλανδοί αγωνιστές βρίσκονταν κάτω από ειδική επίβλε-

ψη και οι επισκέψεις γίνονταν σε ειδικό χώρο, με πλήρη παρακολούθηση όσων έλεγαν και αυστηρούς ελέγχους. Οι μη πολιτικοί κατάδικοι μπορούσαν να δέχονται επισκέψεις σε χωριστό τραπέζι, σε μεγάλη αίθουσα όπου υπήρχαν άλλα 10-12 τραπέζια και μόνο ένας δεσμοφύλακας. Αυτή η μεταχείριση των μη πολιτικών καταδίκων υπήρξε η επικοινωνία με την οργάνωση των Ιρλανδών, την οποία ο Donovan αξιοποίησε πλήρως, μεταφέροντας πληροφορίες που βοήθησαν στην επεξεργασία του σχεδίου απόδρασης.

Από την άλλη, άρχισε να γίνεται η συλλογή πληροφοριών από τις κινήσεις των περιπόλων στους χώρους έξω από τα κτήρια των κελιών, κυρίως γύρω από το σημείο που προγραμματιζόταν η απόδραση. Μπόρεσε να καταγραφεί η κίνηση των περιπόλων και το σύστημα ασφαλείας για την περίοδο που προγραμματιζόταν η απόδραση. Με τη βοήθεια του Donovan έγινε εισαγωγή λεπίδων που χρησιμοποιήθηκαν για να κοπούν τα σίδερα.

Οι λεπίδες κρύφτηκαν σε προετοιμασμένη κρύπτη, υπό τη φύλαξη του Tony Martin και ενός φίλου του, του Joe Warner. Η βοήθεια που παρείχε για την απόδραση ενείχε τον κίνδυνο να συλληφθεί και να καταδικαστεί σε αυστηρή ποινή επιπλέον φυλάκισης, πράγμα που αποδεχόταν. Έτσι, έγινε και αυτός φίλος της ομάδας.

Ο Donovan ήλθε σε επαφή με την ομάδα SAOR ULADH, που σχηματίστηκε μετά από μια διαφωνία στον IPA. Πολύ σύντομα τον επισκέφθηκε ο Pat Farelly, που μίλησε στον ηγέτη της ομάδας Joe Christle, και ανέλαβε την διεξαγωγή της απόδρασης.

Όταν ο Pat Donovan μπήκε στην ομάδα, δεν γνώριζαν άλλοι εκτός από τον Murphy ότι στην πραγματικότητα δεν ήταν κατάδικος του ποινικού δικαίου, αλλά σταλμένος για να βοηθήσει τον σκοπό αυτό από την οργάνωσή του.

Ο λόγος που ο Donovan μπήκε στη φυλακή ήταν η ένοπλη ληστεία, που έγινε στην περιοχή εκείνη ώστε να μπορεί να σταλεί στις συγκεκριμένες φυλακές. Η ληστεία έγινε σε μέρος που φωτιζόταν και όπου υπήρχαν αστυνομικοί για να τον συλλάβουν επ' αυτοφώρω. Παραδέχθηκε αμέσως την κατηγορία της ληστείας και καταδικάστηκε σε επτά χρόνια φυλάκιση. Επρόκειτο για θυσία ενός πατριώτη, με σπίλωση του ποινικού του μητρώου, που πιθανόν να του στοίχιζε στην επαγγελματική του ζωή. Εργαζόταν συστηματικά, χωρίς να αφήνει να γίνεται τίποτε γνωστό για τους λόγους της εκεί παρουσίας του.

Ετοιμάστηκε αμέσως ο χάρτης με όλες τις πληροφορίες, με σημείο εξόδου την πτέρυγα C, όπου υπήρχε μια αψίδα που ήταν ένα πολύ καλό διακριτικό σημείο. Στο σημείο αυτό έπρεπε να ρίξουν το σχοινί για να σκαρφαλώσουν όσοι θα δραπέτευαν. Στην πτέρυγα C, βρισκόταν η τραπεζαρία του Tony, από την οποία θα γινόταν η φυγή. Οι λεπίδες που ήδη μπήκαν στις φυλα-

κές και βρίσκονταν στην κατοχή του Tony, θα χρησιμοποιούνταν από τον ίδιο και τον φίλο μας Joe Warner, για να κόψουν τα σίδερα του φεγγίτη. Γι' αυτό έπρεπε να μένουν οι δύο ως υπηρεσία για την καθαριότητα της τραπεζαρίας, όταν οι υπόλοιποι μετά το φαγητό έπρεπε να πάνε στα κελιά τους.

Στην πτέρυγα C, υπήρχε μια αίθουσα όπου όσοι δήλωναν, μπορούσαν να παρακολουθούν μουσική από ραδιόφωνο. Οι υποψήφιοι για απόδραση, ήταν δύο Ιρλανδοί ο Joe Doyle και ο Seamus Murphy, οι Κύπριοι Νίκος Σαμψών και Γιώργος Σκοτεινός του οποίου το εργαστήριο ζωγραφικής βρισκόταν στην πτέρυγα C και μαζί με τον Tony, ορίστηκαν να δραπετεύσουν σ' αυτή τη φάση.

Προετοιμασίες μέσα στις φυλακές

Όταν πια συμφωνήθηκε η οργάνωση της απόδρασης, άρχισε η προετοιμασία του εδάφους για την αποπλάνηση των Αρχών των φυλακών για τις προθέσεις τους, με συμμετοχή στις εκδηλώσεις με τους άλλους καταδίκους (ποδόσφαιρο, γυμναστική, ραδιόφωνο κ.ά.) για να μη είναι συγκεντρωμένοι σε ένα σημείο. Ο Άγγλος, Tony Martin, που ήταν στρατιώτης στην Κύπρο και καταδικάστηκε σε πέντε χρόνων φυλάκιση επειδή συμπάθησε τον αγώνα των Κυπρίων και προσχώρησε σ' αυτόν, βρίσκονταν στην τραπεζαρία από όπου θα γινόταν η απόδραση.

Άλλοι παρακολουθούσαν γυμναστική στο χώρο που γειτνιάζε με τον εξωτερικό τοίχο. Άρχισαν σταδιακά να δηλώνουν συμμετοχή για να μη κινήσουν υποψίες. Έμεναν ακόμη δυο-τρεις που θα δήλωναν μετά την πρώτη απόδραση. Η απόσταση από τον τοίχο ήταν μικρή και μπορούσε με μια σανίδα, να σχηματιστεί γέφυρα προς τον τοίχο. Στον χώρο γυμναστικής παρακολουθούσε και ένας Κύπριος νεαρός, μη πολιτικός κατάδικος. Συμφώνησε να διευκολύνει την απόδραση παρεμβαίνοντας με ένα όπλο που είχαμε εξασφαλίσει και εισαγάγει στις φυλακές, γνωρίζοντας ότι θα πλήρωνε ακριβά την βοήθεια που θα μας παρείχε.

Οι συνομιλίες για λύση του Κυπριακού

Εκείνο το διάστημα η ΕΟΚΑ είχε κηρύξει μια σιωπηρή εκεχειρία για την περίοδο των Χριστουγέννων. Η δραστηριότητά της περιορίστηκε σε αυτοάμυνα και επιφυλακή. Μετά τα Χριστούγεννα άρχισε να διαφαίνεται αισιοδοξία ως προς τη λύση. Ήδη κατά την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, η Βρετανία δήλωσε ότι έχει έτοιμη λύση την οποία συζητά με την Ελλάδα

και την Τουρκία και σχεδόν έχουν καταλήξει σε συμφωνία.

Παρ' όλα αυτά, τα σχέδια προχωρούσαν κανονικά χωρίς αλλαγή στην πορεία τους. Οι προηγούμενες συνομιλίες και οι τόσες υποσχέσεις των Βρετανών για λύση δεν επέτρεπαν αισιοδοξία στους αγωνιστές που, πιστοί στην αγωνιστική τους διάθεση για την απελευθέρωση της πατρίδας τους, συνέχιζαν να προωθούν την εφαρμογή των σχεδίων απόδρασης.

«Σ' αυτό το διάστημα, σημειώνει ο αγωνιστής Β. Λειβαδάς, έφθانا στο τέλος του βιβλίου για τον αγώνα, του βιβλίου *The four glorious years* που αναφέρονταν στον αγώνα του IRA το 1917-21. Είχα πολύ εντυπωσιασθεί από τους αγώνες των Ιρλανδών και την προσήλωσή τους στην ελευθερία της πατρίδας τους. Αφού διεξήλθα τους ηρωικούς αγώνες και άρχισα να διαβάζω για την εκεχειρία και την έναρξη των συνομιλιών, έφριξα από την υπουλία της Αγγλικής κυβέρνησης και της πολιτικής της. Έκανα τότε μια σύγκριση με την πολιτική που εφάρμοζαν στην Κύπρο και με έκπληξή μου εντόπισα ταυτόσημες ενέργειες. Βήμα προς βήμα ακολούθησαν την ίδια πολιτική στην Ιρλανδία με αυτή που ακολουθούσαν στην Κύπρο.

Ήταν συγκλονιστικό να παρακολουθώ να επαναλαμβάνονται τα ίδια βήματα, οι ίδιες ενέργειες, η ίδια βρόμικη και διαιρετική πολιτική. Μια αγωνία με κατέλαβε. Δεν έβλεπε ο Μακάριος αυτή την πορεία, δεν γνώριζε τι έγινε στην Ιρλανδία; Αφού τα βήματα ήταν τα ίδια, σημαίνει πως θα ακολουθούσε η ίδια πρόταση λύσης, διαιρετική, βασισμένη πάνω σε φυλετικά κριτήρια, αντί σε θρησκευτικά όπως στην Ιρλανδία». Και στους δύο αγώνες ακολουθήθηκε η ίδια τακτική των Άγγλων. Αρχίζαν με ένα σχέδιο λύσης τόσο φανερά άσχημο που ήταν βέβαιο ότι δεν θα γινόταν αποδεκτό με τίποτε. Μετά την απόρριψή του παρουσίαζαν άλλο, «ισορροπημένο» που να μπορεί να γίνει αποδεκτό και από τις δύο θρησκευτικές ή φυλετικές κοινότητες. Αυτό συνεχιζόταν για καιρό και μη μπορώντας να εκδιάσουν την αποδοχή του, σταματούσαν τις συνομιλίες και άρχιζαν τον πόλεμο με μεγαλύτερη μανία, στη προσπάθειά τους να κάμψουν το ηθικό και την αντίσταση των επαναστατών.

Μετά άλλαζαν τακτική και ζητούσαν συνομιλίες μέσω, δήθεν, μεσολαβητών. Διπρόσωπη αγγλική πολιτική που στόχο είχε τη διάσπαση του κοινού μετώπου του λαού για να μπορέσει η αποικιοκρατική πολιτική να επιτύχει τους στόχους της. Έτσι, ο «φιλο-ιρλανδός» Jones, προσπαθούσε δήθεν να μεσολαβήσει για να υποστηρίξει τους Ιρλανδούς να βρουν μια ικανοποιητική λύση και να λύσουν τα προβλήματά τους. Με πολλές προσπάθειες κατόρθωσε να πείσει την ιρλανδική αντιπροσωπία να επαναρχίσει τις συνομιλίες εκεί που είχαν διακοπεί, με την υπόσχεση να μεταφέρει στην αγγλική κυβέρνηση τις απόψεις και απαιτήσεις τους. Έτσι, κατόρθωσε να τους εμπλέξει στα γρανάζια της δόλιας πολιτικής τους και να τους στρέψει τον ένα εναντίον του άλλου, πράγμα που πέτυχε.

Παράλληλη πορεία ακολούθησαν και στην Κύπρο με τον τελευταίο κυβερνήτη Sir Hugh Foot, να ανάβει κεριά στις ελληνικές εκκλησίες και να προσεύχεται για την επίλυση του Κυπριακού, με όλη τη γνωστή αγγλική υποκρισία. Αυτός, υπήρξε χειρότερος από τον Χάρτινγκ, γιατί εφάρμοσε την ύπουλη αγγλική πολιτική. Ο Χάρτινγκ ήταν στρατιωτικός και προσπάθησε με τη δύναμη των όπλων να λύσει το πρόβλημα συντρίβοντας την ΕΟΚΑ. Απέτυχε οικτρά. Η αντικατάστασή του από τον Foot σήμαινε την αλλαγή στην σκληρή τακτική του πολέμου και την εφαρμογή της διαιρετικής πολιτικής, των απειλών και των υποσχέσεων.

Στην περίπτωση των Ιρλανδών, ο Άγγλος πρωθυπουργός Lloyd George και ο υπουργός Εξωτερικών W. Churchill πραγματοποίησαν κάθε είδους εκβιασμό απειλώντας με γενοκτονία. Αυτός ο εκβιασμός έφερε και τα αποτελέσματά του. Τρία μέλη της αντιπροσωπίας υπέγραψαν γύρω στο μεσημέρι. Οι συμφωνίες εκείνες οδήγησαν σε έναν τραγικό εμφύλιο πόλεμο που κατέστρεψε όλα όσα είχαν κάνει μέχρι τότε και στοίχισαν το θάνατο στους μεγαλύτερους αγωνιστές του IRA.

Μέσα σ' αυτό το κλίμα ορίστηκε η ημερομηνία της απόδρασης, που ήταν η 12η του Φλεβάρη 1959, στις 7:25 το βράδυ. Όλα ήταν έτοιμα, μέσα και έξω από τις φυλακές. Η προσοχή των αγωνιστών εντάθηκε πιο πολύ στις λεπτομέρειες του σχεδίου. Το σχέδιο βρισκόταν πια στην τελική ευθεία για εφαρμογή και οι ελπίδες είχαν αναθερμανθεί ζωνηρά.

Η απόδραση θα γινόταν από την πτέρυγα C, όπου βρισκόταν η τραπεζαρία με τον Tony και τον φίλο του που βοηθούσε στις προετοιμασίες της απόδρασης, χωρίς ο ίδιος να πάρει μέρος σ' αυτήν. Από τον πυργίσκο έναντι της πτέρυγας D, που εξείχε πάνω από το ύψος των τοίχων των φυλακών, είχε οριστεί ως το σημείο απόδρασης. Εκεί μπορούσαν να πετάξουν το σχοινί απέξω χωρίς να γίνουν αντιληπτοί. Απέξω περνούσε ένα στενό δρομάκι και δίπλα υπήρχαν σπίτια, που όμως αυτή την ώρα δεν υπήρχε κυκλοφορία ανθρώπων. Για να φθάσουν στον πυργίσκο έπρεπε να περάσουν δίπλα από το γήπεδο του ποδοσφαίρου και να προσεγγίσουν τον πίσω τοίχο που περιστοιχίζε τις φυλακές.

Όταν ο χάρτης ετοιμάστηκε, δόθηκε στον Donovan ο οποίος τον έστειλε αμέσως στην οργάνωση στην Ιρλανδία με τον Pat Farelly.

Η υπογραφή των συμφωνιών Ζυρίχης

Στο μεταξύ, οι Άγγλοι κάλεσαν αντιπροσωπία της ελληνικής και της τουρκικής κυβέρνησης να μεταβούν στη Ζυρίχη της Ελβετίας για να συζητήσουν την πρόταση λύσης. Όλα ήταν έτοιμα και δεν χρειάστηκε πολλή

συζήτηση για να καταλήξουν σε συμφωνία. Την επομένη, 11 Φεβρουαρίου 1959 υπογράφηκαν οι γνωστές σαν συμφωνίες της Ζυρίχης. Το χαρακτηριστικό των συμφωνιών αυτών ήταν ότι ήταν ταυτόσημες με εκείνες της Ιρλανδίας.

Όταν οι Κύπριοι διάβασαν τις συμφωνίες που δημοσιεύτηκαν στις αγγλικές εφημερίδες της 12ης Φεβρουαρίου, απογοητεύθηκαν πλήρως. Διαφώνησαν με το περιεχόμενό τους. Όλοι τις απέρριψαν χωρίς ενδοιασμούς. Τίποτε από εκείνα για τα οποία αγωνίστηκαν, δεν υπήρχε στις συμφωνίες. Έγιναν μεταξύ κυβερνήσεων, εκ των οποίων η ελληνική ήταν υποτελής στην Αγγλία, ενώ η τουρκική, ως πιστός σύμμαχος της, επωφελείτο πλήρως από αυτές. Το μεγαλύτερο κενό ήταν η ανυπαρξία τρόπων επίλυσης των διαφορών που θα βοηθούσε να ξεπεραστούν τα αδιέξοδα από το τουρκικό βέτο της μειοψηφίας του 18%. Αυτό θα μπορούσε να ανατινάξει τις συμφωνίες στο αέρα κάθε στιγμή.

Η 12η του Φλεβάρη είχε οριστεί ως η ημέρα απόδρασης. Μετά την μελέτη των συμφωνιών της Ζυρίχης, ομόφωνη ήταν η απόφαση των Κυπρίων να προχωρήσουν χωρίς ενδοιασμό στην απόδραση, ως είχε καθορισθεί.

Ο τάφος του δολοφονημένου από την Intelligence Service, σε «τροχαίο ατύχημα» αγωνιστή της ΕΟΚΑ Νικόλα Ιωάννου, στο κοιμητήριο στο Καίμακλί. Ο Νικόλας Ιωάννου ήταν οργανωτής και συντονιστής της προετοιμαζόμενης απόδρασης Ιρλανδών και Κυπρίων αγωνιστών από τις φυλακές. Η επιγραφή στην ταφόπλακα είναι γραμμένη στα Αρχαία Ελληνικά. Στα Νέα Ελληνικά η μετάφρασή της είναι: *Εάν ο θάνατος είναι μέρος της αρετής, τούτο είναι το μέγιστο χάρισμα απ' όλα τ' άλλα που μας απένευε η τύχη, γιατί στην Ελλάδα όσοι αγωνίζονται για την ελευθερία είναι παντοτεινά ευλογημένοι.*

Η απόδραση

Ο Tony και ο φίλος του Joe Warner, είχαν χρησιμοποιήσει τις λεπίδες από αρκετό καιρό και κάθε βράδυ όταν βρίσκονταν σε υπηρεσία για την καθαριότητα, ρίνιζαν τα σίδερα του παραθύρου, αφήνοντας ένα μικρό μόνο σημείο για να τα κρατά να μην πέσουν. Μετά το ρίνισμα έβαζαν λάσπη και καθάριζαν το παράθυρο από τα ρινίσματα ώστε να μη μπορεί κανείς να καταλάβει τι συνέβαινε.

Το βράδυ της ίδιας μέρας, 12ης Φεβρουαρίου 1959, μετά το φαγητό όλοι οι κατάδικοι πήγαν στα κελιά τους, εκτός από τους δύο που είχαν υπηρεσία σε κάθε τραπεζαρία για τον καθαρισμό τους. Στις επτά, εκείνοι που είχαν δηλώσει ότι παρακολουθούν τις διάφορες εκδηλώσεις, ραδιόφωνο, γυμναστική, βιβλιοθήκη και άλλα, βγήκαν από τα κελιά και κατευθύνθηκαν με την συνοδεία δεσμοφυλάκων στον τόπο των μαθημάτων. Έτσι, ο Ν. Σαμφών και ο Joe Doyle πήγαν στην αίθουσα ραδιοφώνου, ο Γ. Σκοτεινός στο εργαστήριο της ζωγραφικής.

Στον προκαθορισμένο χρόνο της απόδρασης, στις 7:25 το βράδυ, βγήκε ο Murphy που βρισκόταν στην πτέρυγα D και, βάσει του σχεδίου, ζήτησε από τον δεσμοφύλακα να του επιτρέψει να πάρει ζεστό νερό που υπήρχε μόνο στη πτέρυγα C. Πήρε την άδεια και προχώρησε προς στην τραπεζαρία αριθμός 6, όπου βρισκόταν ο Tony. Αμέσως αυτός έσπρωξε τα σίδερα που κόπηκαν και άφησαν ανοικτή την έξοδο. Βγήκαν οι δύο από την τραπεζαρία στην αυλή των φυλακών και κρύφτηκαν σε ένα θάμνο. Όταν διαπίστωσαν πως δεν υπήρχε κανένας φρουρός γύρω, προχώρησαν προς το σημείο του τοίχου που είχαν συμφωνήσει. Εκεί, βρήκαν το σχοινί που έριξαν οι Ιρλανδοί απέξω και ο Murphy άρχισε να αναρριχάται, βοηθούμενος από τον Tony. Σε λίγο άρπαξε στη κορυφή και τον τράβηξαν οι Ιρλανδοί απέξω.

Τότε ο Tony, με χτυπημένο το χέρι δεν μπόρεσε να συνεχίσει και περίμενε τους άλλους. Όσο καθυστερούσαν να έλθουν, τόσο ο κίνδυνος αυξανόταν. Εκείνη τη στιγμή είδε την περίπολο να έρχεται προς το μέρος του. Αμέσως έδωσε το σύνθημα του κινδύνου και έτρεξε προς την αντίθετη κατεύθυνση από εκείνη που θα έρχονταν οι άλλοι τρεις για να φύγουν. Αυτό παραπλάνησε τους φρουρούς και δεν πρόσεξαν το σχοινί που βρισκόταν κρεμασμένο στον τοίχο. Έτρεχαν ξωπίσω του μέχρι που τον συνέλαβαν, αρκετά μακριά από το σημείο της απόδρασης.

Στο μεταξύ, οι Σαμφών και Doyle, με καθυστέρηση δέκα λεπτών περίπου λόγω της παρουσίας του δεσμοφύλακα, προχώρησαν προς την τραπεζαρία. Ο δεσμοφύλακας τους είχε γυρισμένη την πλάτη και κουδέντιαζε με τον Σκοτεινό, που πήγαινε προς την τραπεζαρία και αναγκάστηκε να στα-

ματήσει γιατί ο δεσμοφύλακας είχε διάθεση για κουβέντα. Αυτό σήμαινε ότι είχε αποκλειστεί από τη δραπέτευση. Οι δυο μπήκαν στην τραπεζαρία, της οποίας η πόρτα παρέμεινε ανοικτή όταν έφυγε ο Joe Warner, σύμφωνα με το σχέδιο. Βρήκαν τα σίδερα κομμένα, πέρασαν από την δίοδο και βρέθηκαν στην αυλή. Αφού βεβαιώθηκαν ότι δεν υπήρχε κανείς γύρω, προχώρησαν γρήγορα προς τον τοίχο και αντίκρισαν το σχοινί. Προς μεγάλη τους απογοήτευση, όταν πιάστηκαν από το σχοινί αυτό έπεσε μέσα, αφού κανένας δεν το κρατούσε απέξω. Στο μεταξύ, ο Joe όταν είδε τον δεσμοφύλακα να έρχεται, για να μην υποψιαστεί κάτι όταν βρει ανοικτή την πόρτα, άναψε το φως και μόλις αυτός έφυγε το έσβησε. Όμως αυτό ήταν το σύνθημα κινδύνου και έπρεπε να φύγουν. Έτσι, το σχέδιο κατέληξε σε μερική επιτυχία, με μόνη την απόδραση του Murphy.

Πλήρως απογοητευμένοι από την εξέλιξη, οι δυο επέστρεψαν πίσω στην τραπεζαρία. Τα κομμένα σίδερα, έπεσαν πάνω στους δεσμοφύλακες που είχαν στο μεταξύ ειδοποιηθεί για τη σύλληψη του Tony. Και οι τρεις κλείστηκαν στην απομόνωση για απόπειρα απόδρασης.

Γράφει ο Bowyer Bell στο *Secret Army*, σελίδα 317:

«Συνήθως το κλειδί της επιτυχίας σε κάθε απόδραση, δεν είναι το πέρασμα πάνω από τον τοίχο αλλά η εξαφάνιση. Όταν πέρασε πάνω από τον τοίχο ο Murphy εξαφανίστηκε σε ένα λαβύρινθο προσεκτικά καθοδηγούμενων παραπλανήσεων, περιπλανήσεων και μιας πλαστής συνέντευξης που έδωσε η μητέρα του για την εμφάνιση του γιου της, την στιγμή που ο Murphy βρισκόταν ακόμη στο Μάντσεστερ. Σταδιακά πέταξε στην πατρίδα από την Γλασκόβη μέσω της *Aer Lingus* χωρίς να προκαλέσει αχρείαστη προσοχή».

Πέρασε μιάμιση ώρα για να κινητοποιηθεί η Scotland Yard και να οργανώσει την σύλληψη του δραπέτη. Αυτό προκάλεσε έκπληξη στους Κύπριους καταδίκους, που φαντάζονταν την αστυνομική αυτή δύναμη σαν πολύ έμπειρη και αποτελεσματική, που έπρεπε να κινητοποιηθεί σε λίγα λεπτά.

Μετά την υπογραφή των συμφωνιών της Ζυρίχης

Η κατάσταση μετά την απόδραση δεν παρουσίασε συνταρακτικά στοιχεία. Οι τρεις που πιάστηκαν κλείστηκαν σε χωριστά κελιά και τέθηκαν υπό ειδική επίβλεψη. Οι φίλοι τους γνώριζαν που κρατούνταν αλλά δεν μπορούσαν να τους δουν.

Στο μεταξύ, οι πληροφορίες για τις συμφωνίες άρχισαν να διαρρέουν στις εφημερίδες. Η κατάσταση γινόταν πολύ βαριά ανάμεσα στους Κύπριους που ανησυχούσαν για τη δυσάρεστη ατμόσφαιρα που δημιουργήθηκε. Χάθηκε η χαρά και η έννοια του αγώνα αφού πια υπογράφηκαν οι συμφωνίες. Τίπο-

τε άλλο δεν μπορούσαν να κάνουν και εύχονταν μόνο να μην υπογραφούν από την κυπριακή αντιπροσωπία.

Όταν έμαθαν ότι αντιπροσωπία από την Κύπρο με επικεφαλής τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο θα έφθαναν στο Λονδίνο για την συζήτηση των συμφωνιών, συνέταξαν και απέστειλαν, μέσω του Ηλία Ύψαρίδη που τους επισκέφθηκε, προς τον Αρχιεπίσκοπο την πιο κάτω επιστολή:

Μακαριότητα,

Με αφάνταστη χαρά και περηφάνια σας «καλωσορίζουμε» στην ξένη τούτη γη. Και σας ευχόμαστε κάθε δυνατήν επιτυχία στο δύσκολο έργο σας για τη λύση του προβλήματός μας.

Στις κρίσιμες αυτές στιγμές που διέρχεται το ζήτημά μας, διατρανώνουμε για μια ακόμη φορά την πίστη και αφοσίωσή μας σε Σας, ως τον Μόνον εκπρόσωπο του Κυπριακού λαού. Σκοπός μας είναι να σας δηλώσουμε την αμέριστον υποστήριξή μας για τον χειρισμό του ζητήματός μας. Αν το σχέδιο το οποίον υπεγράφη, εμποδίζει την επίτευξη του τελικού σκοπού μας, μη διστάσετε ούτε στιγμή να το απορρίψετε και μεις είμαστε πάντοτε παρά το πλευρό σας, έτοιμοι για κάθε θυσία και ανιδιοτελή προσφορά, μέχρις ότου επιτύχομεν τον σκοπό του αγώνος και αξιοποιήσουμε τις θυσίες του κυπριακού λαού. Μη σκεφθείτε καθόλου πως θα υποφέρουμε. Τα χρόνια που περάσαμε μας έκαμαν ατσάλινη τη θέλησή μας να δούμε μίαν Κύπρον ελεύθερη, πραγματικά ανεξάρτητη, χωρίς δεσμεύσεις.

Απορρίψετε τους όρους τους, αν το κρίνετε ορθό, κι εμείς θα ανταποκριθούμε στις υποχρεώσεις μας έναντι της πατρίδας, συνεχίζοντας ανένδοτα τον αγώνα. Το ηθικό μας είναι πάντα ακμαίο και καμμιιά βία ή απειλή του κυρίαρχου δεν μπορεί να ανακόψει τον δρόμο μας. Δεν θέλουμε με κανένα τρόπο να χρησιμοποιηθούμε μεις σαν αντικείμενο παζαρέματος. Γι' αυτό μη μας σκεφθείτε και ενεργήστε σύμφωνα με ό,τι θεωρείτε ορθότερον και σύμφωνα προς τα συμφέροντα της Κύπρου. Και να είσθε βέβαιοι πως πάντοτε θα έχετε την υποστήριξή μας.

Με αφοσίωση. (Ακολουθούν οι υπογραφές των εννέα αγωνιστών)

Δυστυχώς, οι συμφωνίες της Ζυρίχης, οι συμφωνίες εγγυήσεων που έδιδε επεμβατικά δικαιώματα στην Τουρκία και τα χρησιμοποίησε κατά την εισβολή του 1974, και οι συμφωνίες του Λονδίνου για τις αγγλικές βάσεις, που καθορίστηκαν κυρίαρχες, είχαν υπογραφεί από την κυπριακή αντιπροσωπία, μετά από εκβιασμούς των Καραμανλή και Αβέρωφ και λοιπών. Έτσι,

ο ηρωικός αγώνας του κυπριακού λαού σημείωσε την πρώτη μεγάλη ήττα και άφηνε ανοικτή την προοπτική κατάρρευσης των συμφωνιών της Ζυρίχης που έθεσε σε κίνδυνο την ύπαρξη της νεαρής δημοκρατίας.

Μετά το τέλος του Αγώνα

Όταν τέλειωσε ο αγώνας της ΕΟΚΑ, με τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου, οι Κύπριοι αγωνιστές γύρισαν στην πατρίδα τους με την αμνηστία. Οι μνήμες από την συνεργασία με τους Ιρλανδούς και τους άλλους φίλους, παρέμειναν ζωντανές και η επιθυμία να ξανασυναντηθούν, πολύ μεγάλη. Τα γεγονότα της περιόδου, με το διαχωρισμό του κυπριακού λαού σε υπέρ των συμφωνιών και τους εναντίον, η διάσπαση των ηγετών Μακαρίου και Διγενή και ο ταυτόχρονος διαχωρισμός των αγωνιστών και του λαού, δεν άφησαν περιθώρια για την εκπλήρωση της επιθυμίας τους.

Υ.Γ.

Μετά από 28 χρόνια, ο Seamus Murphy τηλεφώνησε στον συναγωνιστή του, Βία Λειβαδά, για να του πει ότι θα ερχόταν στην Κύπρο. Σε λίγες μέρες ήλθε με την σύζυγό του και όλοι συγκινήθηκαν πολύ με την συνάντηση ύστερα από τόσα χρόνια. Αργότερα, ο Β. Λειβαδάς πήγε στην Ιρλανδία με αποστολή του Συμβουλίου Ιστορικής Μνήμης του Αγώνα ΕΟΚΑ (ΣΙΜΑΕ) και επισκέφθηκε τους συναγωνιστές του.

Το 2007, έγραψε το βιβλίο *Κύπριοι και Ιρλανδοί Πολιτικοί Κατάδικοι στις φυλακές Αγγλίας*, ένα καθαρώς ιστορικό βιβλίο με αναφορές από κείμενα Ιρλανδών συγγραφέων, αφηγήσεις, βρετανικά αρχεία και προσωπικές εμπειρίες. Οι Κύπριοι κατάδικοι οργάνωσαν εκδήλωση στην Κύπρο και κάλεσαν τους Ιρλανδούς συναγωνιστές τους, να τους φιλοξενήσουν και να τους τιμήσουν σε ειδική συγκέντρωση. Ως ήταν φυσικό, η συγκίνηση υπήρξε πολύ μεγάλη, ιδιαίτερα γιατί μερικοί από αυτούς συναντιόνταν για πρώτη φορά ύστερα από 48 χρόνια.

Το βιβλίο μεταφράζεται στα Αγγλικά και θα παρουσιαστεί στην Ιρλανδία περί τον Σεπτέμβρη του 2007. Η ιστορία αυτή, αποτελεί την διεθνή πτυχή του αγώνα της ΕΟΚΑ αλλά και των Ιρλανδών του ΙΡΑ. Πρόκειται για μια πτυχή πολύ λίγο γνωστή και στις δύο χώρες. Στην Κύπρο έχει ήδη γίνει γνωστή και διαβάζεται. Το ίδιο αναμένεται να γίνει και στην Ιρλανδία.

Τα χρόνια που πέρασαν μαζί οι αγωνιστές στις αγγλικές φυλακές δεν πρόκειται να ξεχαστούν ποτέ γι' αυτούς που τα έζησαν. Με την ίδια συγκίνηση, με την ίδια συναγωνιστική αγάπη θα συνεχίσουν να υπάρχουν, νωπά και ανάλλαγα, όσο οι αγωνιστές αυτοί θα βρίσκονται στη ζωή.